

Arja Juvonen ps ym.

Lakialoite laiksi työsopimuslain 2 ja 4 luvun muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteen tarkoituksena on antaa työntekijälle oikeus saada vapaata työstään omaishoitoa varten sekä oikeus jäädä määräajaksi pois työstä työntekijän perheenjäsenen tai muun hänelle läheisen henkilön erityistä hoitoa varten.

PERUSTELUT

Lainsäädännössä (laki omaishoidon tuesta 937/2005) omaishoitajalla tarkoitetaan hoidettavan omaista tai muuta hoidettavalle läheistä henkilöä, joka on tehnyt omaishoitosopimuksen. Omaishoitosopimuksella tarkoitetaan hoitajan ja hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan välisestä toimeksiantosopimuksesta omaishoidon järjestämisestä. Erityisen hoidon tarpeeseen annettava vapaa voi puolestaan olla kyseessä esimerkiksi silloin, kun työntekijän perheenjäsen tai läheinen sairastuu äkillisesti ja vakavasti tai tämä joutuu sairaalahoitoon tai saattohoitoon.

Tarve omaishoitajille kasvaa jatkuvasti. Yhä useampi omainen toivoo voivansa toimia jossakin elämänsä vaiheessa omaishoitajana tai osallistua muutoin omaisensa hoitoon. Palvelujen rakennetta pyritään myös muuttamaan niin, että ikääntyneiden, pitkäaikaissairaiden ja vammaisten hoitoa suunnataan tapahtuvaksi yhä enemmän kotiympäristössä. Juha Sipilän hallituksen vuosina 2016—2018 toteutetun kärkihankkeen omaishoidon ja perhehoidon kehittämisestä tavoitteena oli parantaa muun muassa omaishoitajien mahdollisuutta päästä terveystarkastuksiin ja saada ohjausta ja neuvontaa vaativassa omaishoitajan työssä.

Työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 7 a §:n (197/2011) poissaoloa perheenjäsenen tai muun läheisen hoitamiseksi koskevan säännöksen mukaan työnantajan on pyrittävä järjestämään työt niin, että työntekijä voi jäädä määräajaksi hoitamaan perheenjäsentä tai muuta hänelle läheistä henkilöä. Tällöin työnantaja ja työntekijä sopivat vapaan kestosta ja muista järjestelyistä. Säännös ei kuitenkaan toteudu riittävän tehokkaasti, koska sen olemassaoloa ei tiedosteta, ja vaativaa omais- ja läheishoitotyötä tehdään usein työn ohessa. Nykyinen työsopimuslaki myös ainoastaan mahdollistaa poissaolon läheisen hoitamiseksi sen sijaan, että se velvoittaisi työnantajaa tosiasiallisesti myöntämään työntekijälle vapaata.

Työsopimuslakia omaishoitajuustilanteissa koskevassa kirjallisessa kysymyksessä (KK 361/2016 vp / Juvonen) peruspalveluministeriltä kysyttiin, tulisiko lainsäädäntöä kehittää siten, että

Lakialoite LA 31/2019 vp

työntekijällä olisi aina oikeus saada vapaata omaisen sekä perheenjäsenen tai muun läheisen hoitoa varten. Kysymykseen annetussa vastauksessa todettiin, että lain mahdollistamia joustoja käytetään vähän ja että tiedottamista niistä pitäisi lisätä sekä työnantajille että työntekijöille. Vastauksessa todettiin myös, että työssäkäynnillä on luonnollisesti myös taloudellinen merkitys, koska omaishoidon tuki on pääsääntöisesti niin pieni, että se ei vastaa palkkatuloa.

Omaishoitajien ja perheenjäsentään tai läheistään tilapäisesti hoitavien aseman parantaminen on tarkoituksenmukaista. Työssäkäynnin ja hoivan yhdistäminen on usein haasteellista, ja monet joutuvat tekemään työhön liittyviä myönnytyksiä (esimerkiksi lyhentämään työaika ja kieltäytymään uusista tehtävistä tai työmatkoista) hoivavastuun takia. Lakialoitteen tarkoituksena on mahdollistaa työntekijän pääsy hoitamaan läheistään ja lisätä mahdollisuuksia osallistua inhimillisen ja arvokkaan omaishoidon toteuttamiseen.

Vanhustenhoidon pitkäaikaisten laitoshoivapaikkojen vähentäminen on johtanut siihen, että yhä huonokuntoisempia vanhuksia kotiutetaan kotihoitoon. Laitoshoivapaikkojen alasajo on ollut yhteiskunnassamme systemaattista, ja sitä on tapahtunut hallituskaudesta toiseen. Vuoden 2019 valtiontalouden talousarvion mukaan laitoshoivapaikkoja on vähennetty vuodesta 2014 siten, että kun vuonna 2014 3,9 prosenttia 80 vuotta täyttäneistä vanhuksista oli laitoshoivassa, niin vuonna 2019 heitä arvioitiin olevan enää vain 1,5 prosenttia.

Edellä sanottu merkitsee sitä, että yhä useampi ikääntynyt hoidetaan kotihoiton piirissä tai he viettävät muutoin vanhuuttaan kotona. Kotihoiton tilanne nousee toistuvasti Suomessa esiin huolestuttavana, sillä siihen ei ole kohdennettu riittävästi hoitohenkilöstön resursseja. Kun vanhukselle ei myönnetä ympärivuorokautista hoivapaikkaa, on yhtälö ikääntyneen kotona pärjäämisen kannalta mahdoton. Seurauksena on, että yhä useampi omainen huolehtii läheisestään, mutta työelämässä olevan henkilön osallistuminen läheisensä hoivaan on usein erittäin hankalaa. Kesken työpäivän voi tulla tarvetta lähteä katsomaan läheisen tilannetta tämän kotiin, osallistua perushoidollisiin tehtäviin, viedä läheistä lääkäriin tai kuntoutukseen tai viettää muutoin aikaa yksinäisen läheisen luona. Myös parantumattomasti sairaan ja saattohoidossa olevan läheisen omaisella on usein edessä tilanteita, joissa hän toivoisi voivansa olla läheisensä vierellä, mutta se ei välttämättä ole työn ja työaikojen vuoksi mahdollista. On siis erittäin tärkeää, että näissä tilanteissa työntekijällä on oikeus jäädä työstään omaishoitajaksi tai olla muutoin poissa perheenjäsenen tai muun hänelle läheisen henkilön erityistä hoitoa varten.

Omaishoitajien työ on äärettömän merkityksellistä, ja on tärkeää, että siihen annetaan myös mahdollisuuksia ja kannustimia. Työn, perhe-elämän ja omaishoidon yhteensovittamisen tulee voida olla mahdollista. Tässä lakialoitteessa ehdotetulla lakimuutoksella pyrkimyksenä on myös lisätä inhimillisyyttä ja ymmärrystä kansalaisten erilaisiin elämäntilanteisiin. Lakialoitteen käsittelyn yhteydessä on syytä käydä myös keskustelua omaishoidon tuen riittävydestä. Vuonna 2019 omaishoidon tuen hoitopalkkion vähimmäismäärä on 399,91 euroa kuukaudessa ja enimmäismäärä 799,81 euroa kuukaudessa (<https://stm.fi/omaishoito>). Omaishoidon tuen tulisi turvata myös taloudellinen pärjääminen omaishoidon aikana, mutta nykyisellään tuen määrä on hyvin pieni.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

Lakialoite LA 31/2019 vp

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

työsopimuslain 2 ja 4 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 7 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 197/2011, ja
lisätään 2 lukuun uusi 19 § seuraavasti:

2 luku

Työnantajan velvollisuudet

19 §

Työntekijän oikeus saada vapaata työstään omaishoitoa varten

Työntekijällä on oikeus saada vapaata työstään omaishoidon tuesta annetussa laissa (937/2005) tarkoitettua omaishoitoa varten hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan kanssa tehdyn omaishoitosopimuksen voimassaolon ajaksi.

4 luku

Perhevapaat

7 a §

Poissaolo perheenjäsenen tai muun läheisen hoitamiseksi

Jos työntekijän poissaolo on tarpeen hänen perheenjäsenensä tai muun hänelle läheisen henkilön erityistä hoitoa varten, työnantajan on järjestettävä työt niin, että työntekijä voi jäädä määräajaksi pois työstä. Työnantaja ja työntekijä sopivat vapaan kestosta ja muista järjestelyistä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Lakialoite LA 31/2019 vp

Helsingissä 12.11.2019

Arja Juvonen ps
Jani Mäkelä ps
Rami Lehto ps
Ritva Elomaa ps
Vilhelm Junnila ps
Ville Vähämäki ps
Toimi Kankaanniemi ps
Ari Koponen ps
Jari Koskela ps
Jouni Kotiaho ps
Kaisa Juuso ps
Riikka Purra ps
Mauri Peltokangas ps
Mika Niikko ps
Veijo Niemi ps
Sami Savio ps
Jari Ronkainen ps
Minna Reijonen ps
Mari Rantanen ps
Lulu Ranne ps
Riikka Slunga-Poutsalo ps
Sebastian Tynkkynen ps
Veikko Vallin ps
Jussi Wihonen ps
Mikko Lundén ps
Juha Mäenpää ps
Tom Packalén ps
Jukka Mäkynen ps
Olli Immonen ps
Sakari Puisto ps
Sanna Antikainen ps